

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1869

Vita S. Lulli, Auctore Anonymo, Ut Videtur, Monacho Hersfeldensi.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-67915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-67915)

A lare monasterii præsidium relinquere decreveram.

societatis
Jesu Mogun-
tinum per-
venit.

124 Quia vero veneranda Societas Jesu magnis a me precibus B. Lulli pretiosum caput pro collegio suo Moguntino sibi donari petiit, pro eo amoris affectu, quo dictam Societatem Jesu diligo, malui tali me thesauro potius privare, quam illius piis precibus eum denegare. Igitur una cum his litteris sæpe nominatum S. Confessoris Lulli caput integrum et illæsum, prout ad me transportatum fuit, prædicto collegio Moguntino offero et dono, illud rogans, ut hoc charitatis obsequium supra memorata Societas et præcipue ejusdem collegium Moguntinum precum suarum assiduitate compenset. In horum omnium fidem majorem litteras hasce manu propria subscripsi et sigillo monasterii consueto munivi. Hildesheimii die XII Decemb. anno Domini MDCIII. *Hæc Hermannus abbas.*

Nunc solo æquato templo Societatis Jesu Moguntino, ignoratur quid acciderit sacro capiti S. Lulli, quod adhuc forsitan delitescit, ut rescripsit ad me hodiernus episcopus Argentoratensis, Ill. ac Revmus D. Andreas Röss. Gloriatatur quoque Amorbacensis abbatia in Franconia, se inter sacras Reliquias brachium S. Lulli possidere, ut fidem nobis facit Ignatius Gropp, ejusdem asceterii sodalis Benedictinus (a). Damus jam Vitam S. Lulli ex Ms. Erlangensi, cujus auctaria uncinis inclusimus.

B

VITA S. LULLI,

AUCTORE ANONYMO, UT VIDETUR,
MONACHO HERSFELDENSIS.

Ex Ms. Erlangensi a, collato cum Legenda Sanctorum, edita Lovanii anno 1485 per Joannem de Wesphalia.

CAPUT I. S. Lulli natales; profectio in Germaniam et promotio ad archiepiscopatum Moguntinum.

C
S. Lullus,
apud Anglo-
Saxones na-
tus,

b
adduxit
Lovanii edi-
tio

c
et monasti-
cam vitam
amplexus,
restringeret
Lov. Ed.

addit sa-
pientie Lov.
Ed.

Lullus apud Anglo-Saxones b, haud obscuro, ut fertur, loco editus est, genere nobilis, fide tamen longe futurus nobilior. Operante siquidem in eo Spiritus Sancti gratia, cum lacte carnis lac sugebat divinæ caritatis; jamque in tenero lactentis infantia trunco pulcherrimos quosdam bonæ indolis flores præferebat. Nequaquam enim pro consuetudine hujus ætatis nugis aut lasciviæ animum addixit *, sed statim a tenero, ut ajunt, ungue totum se festivæ spei tiro militiae Christi devovit. Denique cum septimum ætatis annum atfigisset, in monasterium se contulit c, ibique multos annos, cunctis ornatus virtutibus, exegit. Erat ei affluens Sanctorum Scripturarum scientia, qua nequaquam abutebatur in superbiam, sed verba vertens in opera, scientiam, quæ inflat, caritate, quæ ædificat, temperabat, et quo litteris instructor, eo in bonis operibus erat frequentior.

2 Corpus suum quotidianis pene jejuniis in servitum redigebat, atque, ut naturalem carnis fervorem restingeret *, nihil pensi habebat, quibus ærumnis exteriorem hominem afficeret. Sermo ejus * sale conditus erat, semperque in dicendo miram mansuetudinem atque humilitatem redo-

(a) Hist. Abbat. Amorbac., p. 253.

lebat. Loquens enim ex abundantia cordis sui, vas Spiritus Sancti aliud non poterat eructare, quam quo plenum erat, mel caritatis et oleum læticiæ spiritualis. Sola hæc ei esse solebat inter fratres sermonis materia, quam incerta et brevis ævi sit vita mortalium, quam cito emarcescant flores sæcularis gloriæ; felicem fore et omnium laude prædicandam antiquorum Patrum memoriam, qui vitæ carnalis spurcitiis immaculato calle transissent, qui, triumphato hoste antiquo, tranquilla jam pace et Dei fruenter contubernio; hos imitandos fore, ad horum consortia animo suspirandum, conversatione currendum, summis viribus enitendum. Hujusmodi verbis quotidie et se, ne circa propositum languesceret, incitabat, et fratribus suis non modicum divini amoris fomitem ministrabat.

3 Eodem tempore in Gallia d Moguntiacensem archiepiscopatum administrabat *, prout probata per omnia fidei et magnarum in Christo virtutum, Bonifacius, qui ex eisdem Britannia * partibus propter Deum peregre profectus fuerat, et prædictum virum consanguinitatis linea proxime attingebat. Hic regimen pontificale ingressus, reperit per totam pene Galliam, in aliis quidem locis plurimas pristinae gentilitatis faeces e resedis- se, in aliis vero fidei calorem, superabundante iniquitate, ad purum refluxisse. In immensum ergo cernens messem excrevisse dominicam, tempora vero illa magnam pati operariorum penuriam, remisit in Britanniam *, et multos quorum spectatam habebat fidem et exuberans tam faciendæ quam scientiæ spiritualis flumen, exinde in opus euangelii evocavit. [Nonnullas etiam foeminas ascivit ad instruendam in Galliis castitatis ac pudicitia scholam; quarum pleraque ab utero matris se propter regna cælorum castraverant sub professione virginitalis, pleraque thorum conjugalem expertæ, secundam post virginitalis naufragium tabulam, viduitatem amplectebantur. Inter has erat matertera Beati Lulli, virilis admodum animi et masculæ virtutis foemina, nomine Cunihilt, cum filia sua, quæ, excepto virginitalis privilegio, scientia quoque et morum gravitate matrem æquabat. Quæ in Thuringia monasteriis foeminarum prælatæ, vitam magnis virtutibus claram exegerunt f, multosque adprime in sæculo florentes, tam viros quam foeminas, ad æmulationem instituti sui excitaverunt.

4 Igitur postquam celebris per Britanniam rumor percubuit de feliciter gestis rebus Beati Bonifacii,] S. Lullo, adhuc in monasterio constituto, [cum jam diaconus esset ordinatus,] nobilis quædam flamma exarsit in pectore, ut viro Dei *, tam necessaria occupatione perfuncto, opem ferret, [nec in tanto necessitatis articulo] castris Dei se subtraheret. [Indignum scilicet, nec rationibus suis satis honestum fore arbitrabatur, ut peregrinationem hanc difficilem et arduam duceret, quam totiens infirmior foemina usurpasset. Paucis itaque diebus deliberatione secum habita,] patrem * monasterii adiit, eique, quid animo ageret, aperuit. A quo multis modis tentatus, cum nulla arte, nullis verborum blanditiis deduci posset a sententia *, vale faciens fratribus, iter aggressus est, cunctis eum flendo prosequentibus et tam audaci cœpto felicem exitum imprecantibus. Profectus est itaque festinanter, [Deum habens itineris socium et omnium quæ proficiscenti obstitissent, propulsorem,] et post * multos terra marique labores, tandem intravit Germaniam. [Tum temporis summam rerum in Galliis tenebat Carolus, major-domus regni Francorum, vir, incertum est,

D

in Germa-
niam
d
* addit vir
Lov. Ed.
* Hiberniæ
Lov. Ed.

E

e

* Hiberniam
Lov. Ed.

f

F
proficiscitur,

* addit Boni-
facio Lov.
Ed.

* addit igitur
Lov. Ed.

* a sententia
revocari pos-
set Lov. Ed.

per Lov.
Ed.

fide

AUCTORE
ANONYMO.

g

et benigne
excipitur a
S. Bonifacio;
et cum se
Lov. Ed.

B

a quo, in
Frisiam pro-
ficiscente,
* addit autem
Lov. Ed.
h
* addit se-
cundario
Lov. Ed.

C

* addit quip-
pe Lov. Ed.

archiepis-
copus Mogun-
tinus, Pip-
pino

fide an armis præstantior. Hic est enim Carolus senior, qui inter cætera, quæ egregie et fortiter fecit, cum Sarracenis, qui in Gallias irruptionem fecerant, bis conflixit et eorum copias duobus præliis ita attrivit, ut alias CCCLXXV millibus, alias pene totidem millibus cæsis g, pauci qui supererant, vix et ægre in Hispaniam, unde eruperant, se reciperent.

5 Igitur cum S. Lullus se] Beato Bonifacio præsentasset, gratissimum ejus habuit adventum, [non tantum in eo veneratus jura propinquitatis, qua ei, sicut est prædictum, familiariter accedebat, quantum fidei fervorem, ingenii acumen, affluentissimam Sanctarum Scripturarum scientiam, de quibus rebus jam pridem ad eum fama detulerat. Cumque aliquantis diebus eum apud se retinisset, et ex convictu domestico certiora jam cepisset experimenta conversationis ejus et flagrantis in Deum animi, vir acris ingenii et verum cœli animal, plenum oculis ante et retro, intellexit hunc divinitus in Gallias destinatum, ut sibi, jam in decrepitam ætatem vergenti, onus pastoralis curæ allevaret: invitum igitur eum ad gradum presbyterii promovit. Alios tamen, quos habere poterat, industrios verbi ministros circumquaque ad evangelizandum gentibus regnum Dei transmisit, hunc assiduo secum habuit et per omnia familiare sibi contubernium præstare voluit, quatenus suo specialius instrueretur exemplo, et jam nunc usu addiceret, quam strenue domo Dei præesse deberet.]

6 Multis * diebus [post hæc] evolutis, cum Dei vir Bonifacius jam supremam ætatem ageret, [et debilitate corporis fractus, non posset diutius synodos frequentare et cætera pontificalis officii munia explere,] incidit ei in animum, ut * in Frisiam iret h, et gentilis populi barbariem gladio spiritus, quod est verbum Dei, debellaret. [Ante quidem idem opus attentaverat, sed effera natio et parum a bestiali sævitia distans, non leviter ferebat extorquere sibi inolitam consuetudinem idololatriæ, nec leve Christi jugum sustinere poterat, quæ pro impetu animi petulantis passim in omnes se libidines transfundere consueverat. Unde vir Dei, necessitati cedendum ratus, recesserat et vitam suam, adhuc per multa Ecclesiæ profuturam, furentibus et manum sibi jamjam inferre volentibus subtraxerat. Nunc autem cum vitæ cursum consummasset et in ipso, ut ita dicam, vitæ cœlestis portu navigaret, ceptum, a quo eum difficultas rejecerat, mente promptissima repetivit,] edoctus * a Spiritu Sancto, quod humanis rebus eximendus esset per martyrium, quod solum perfectionis ejus cumulo aberat et ad quod ab ineunte ætate votis omnibus suspiraverat.

7 [Eo jam tempore Carolus, major-domus regni Francorum, vita excesserat, et Pippinus regni curam solus agebat: duos siquidem filios suos Pippinum et Carlomannum Carolus heredes instituerat. Sed cum per aliquot annos pari jure et communicato principatu, publica negotia curassent, Carlomannus, sæculo renuntians, reliquam sibi ætatem procul a republica habendam decrevit; et sanctæ conversationis habitu suscepto, primum Romæ in monte Soracte, deinde in Samnio provincia, in castro Cassino a cunctis sæculi occupationibus feriabatur. Porro Hildericus rex usque ad id tempus regium nomen et regni dignitatis inane quoddam simulacrum præferabat, quod ei a patribus per cunctam familiæ suæ seriem hereditario jure obvenerat. Cæterum administratio totius regni et omnium rerum, quæ bello vel paci usui forent, dispositio penes majorem-

domus erat. Sed Hildericus jussu Zachariæ Romani Pontificis regni solio deturbatus atque in monasterium retrusus est, et Pippinus, qui more omnium retro majorum suorum major-domus vel præfectus palatii vocabatur, ejusdem Pontificis auctoritate rex declaratus et totius populi pronissimo favore rex appellatus est; sicque et nomen regium et cuncta regni dignitatis insignia ab Hildericus ad Pippinum ejusque posteros concessere.

8 Beatus ergo Bonifacius, adito Pippino rege, qui, ut dictum est, jam solus rerum potiebatur, cum frequens adesset multitudo principum totius regni, quid mente instituisset exposuit, omnes in commune consulere rogavit, ne quid detrimenti caperet Ecclesia Dei, siquidem *, quo Dominus vocaret; pergere, Deum vero pro se nitentibus nusquam abfuturum, idcirco confisi de ejus adjutorio, operam darent, ne denuo repullularent spurcicia [spuria?] vitulamina gentilitatis, quæ ipse succiderat, neu bono semini, quod ipse seminaverat in agro Dominico, zizania superseminaret inimicus homo.

9 Post hæc verba] Beatum Lullum * manu apprehensum in medium deduxit, et respiciens ad multitudinem, quæ circumstabat: En, inquit, habetis virum meæ sententia dignum: En, meorum studiorum [et meorum] pro Christo certaminum hereditatem delegare possim. Hic mihi affinitate carnis junctus; sed vinculo spiritus multo est conjunctior; pro eo, quod mecum conversatus multo tempore, certum et evidens mihi dederit spectaculum sanctitatis suæ et optimæ secundum evangelicam institutionem conversationis. Unde ego haud dubius de vestro assensu, [ecce coram Deo et Christo ejus, piissimo rege et sanctissimo vestro conventu,] injungo ei pontificatum Moguntiensem, quem hactenus per me ipsum ministrabam *. Ipse in his quæ Dei sunt, fungatur vobis vice patris, ipse me, recessurum corpore, spiritu autem vobiscum semper mansurum, tam dignitate referat, quam morum similitudine, in carne mortuus in ejus quodammodo vivam virtutibus.

10 [Tu vero, (in faciem autem regis intendebat,) quem Dominus unxit regem super funiculum hereditatis suæ, dilige hunc virum, ut patrem, venerare, ut Dei Angelum, et Regi regum, cujus favorem et pronissimam vitæ voluntatem tot jam victoriis expertus es, hanc vicissitudinem redde, ut servo ejus ex animo collabores in salutem et regimen sanctæ Ecclesiæ. Vos etiam, quicumque in sacramenta Christianæ militiæ jurastis, communi omnes studio capebite rempublicam Dei. Nitimini pro fide catholica, et huic viro, pro vobis ad mortem decertare parato, per omnia præstate operam vestram. Ingens illico clamor attollitur: tota in sententiam ejus turba conspirat. Una omnium efficitur vox, digno patri dignissimum obvenisse successorem. Plerique illorum nomen ejus et vitæ institutionem jam ante compererant, eo quod palatium Beati Bonifacii comes individuus frequentasset, et plerumque, illo in aliis occupato, ipse quædam episcopi negotia vice ejus administrasset, et per hoc in notitiam omnium fere principum incidisset. Porro aliis morum ejus integritatem facile astruxerat testimonium Beati Bonifacii, cujus verbis non minor fides habebatur, quam si quis Dei oraculum consulisset.] Ita * cunctis in commune suffragium ferentibus, Sanctus Lullus in pontificatum protrahitur, accerrime repugnans et oneri tanto se imparum cum lacrymarum effusione protestans; sed Beati Bonifacii auctoritate oppressus, communi sententiæ diu oblectari non potuit.

D

rege

* lege se quidem

et populo plurimum

* addit igitur Lov. Ed.

E

* administrabam Lov. Ed.

creatur.

F

* itaque Lov. Ed.

ANNOTATA.

ANNOTATA.

a Confer quæ dicta sunt circa auctorem hujus Vitæ Commentarii prævii num. 5 et 6. Quæ vero damus e Codice Erlangensi auctaria, unci inclusa, primario textui inseruimus.

b De patria S. Lulli late egimus in Commentario prævio num. 8 et sequentibus. Lectorem non fugiet textum Lovaniensem constanter scribere Hiberniam pro Britannia, quoties agitur de S. Bonifacio.

c Circa monasticam S. Lulli professionem, et locum, quem monachus in patria incoluit, vide Commentarii prævii num. 10 et sequentes.

d Monstravimus Commentarii prævii num. 16 et sequentibus adventum S. Lulli in Germaniam valde probabiliter statui posse circa annum 725.

e Fæces pristinae gentilitatis optime demonstrat Indiculus superstitionum et paganiarum, qui inter epistolas S. Bonifacii adhuc superest (a), quemque sanctus episcopus ad fidelium instructionem in concilio Leptinensi anni 743 promulgari fecit.

f Occurrit Chunihildis nomen in variis Fastis sacris ad diem VIII Decembris, qua de illa agitur. Aliquem cultum ecclesiasticum nactam fuisse hanc Sanctam una cum filia sua Berathgit, testis est nobis utriusque imago sacro altari imposita in ecclesia S. Michaelis Ordorfiensi in Thuringia (b), ut diximus Commentarii prævii num. 10.

g Victorias a Carolo Martello de Sarracenis relatas tribuunt chronologi anno 737 et sequenti; eundemque numerum caesorum hostium exprimunt chronica San-Dionysiana gallice conscripta lib. v, cap. xxvi, et Sigiberti Gemblacensis ad dictum annum (c). Ceterum hisce annis propterea affigendus non est S. Lulli adventus in Germaniam: Erlangensia enim auctaria tantæ non sunt antiquitatis, ut sententiam, qua Sanctum nostrum ex Anglia circa annum 725 solvisse opinamur, evertere queant.

h Commentarii prævii § IV late inquisivimus in tempus supremæ professionis S. Bonifacii Frisiam versus, et consecrationis S. Lulli.

C CAPUT II. S. Bonifacii corpus Trajecto Fuldam transfert S. Lullus et honorifice condit.

S. Bonifacius Lullo
b

Deinde B. Bonifacius, assumpto secum archiepiscopo Lullo, Turingiam et Hassiam a, item cætera, quæ inter Rhenum et Wisaram incoluntur loca, peragravit, prædia omnia, quæ ipse Moguntiacensi Ecclesiæ industria sua acquisierat, ei demonstravit, ipsum etiam cunctis, qui in his regionibus fama et opibus eminentiores habebantur, exquisitissimis verbis commendavit, obtestans eos sub invocatione nominis divini, ut ei in ecclesiastico regimine fautores adessent. Demum compositis rebus ex sententia, secretius, remotis, ut fertur, omnibus arbitris, eum conveniens: Semper, inquit, etiamsi privatus ageres, oportebat te circa religionem attento ac sollicito animo esse, inconcusso pectore pro castris Domini stare, numquam commodum tuum cultui divino antehabere, postremo summa ope niti, ne quid tibi in divinis rebus subriperet desidia vel ex lassitudine oborta satietas. Quanta, putas,

harum rerum tibi incumbit nunc necessitas, cum positus sis columna in templo Dei, et toto cubitu totum pene sanctæ Ecclesiæ ædificium tibi videatur inniti. Vide ne baculum arundineum te inveniat manus innitentium, cum in partem quamlibet pro libidine sua inflectat aura favorum popularium. Convictu meo familiarius cæteris jam diu perfruitus, certissime nosti, quod numquam, blanditiis aut terrore principum infractus, loco cesserim, nec in causa Dei aliquando personam acceperim. Unde tibi relinquo Ecclesiam, Deo propitio et meo post Deum studio florentissimam.

12 Tu ecce coram Deo et Sanctis Angelis ejus jurejurando a me obstrictus, operam da, ne tantus labor meus incassum effluat, ne tua segnitias corrumpat felices pro Christo victorias, ne vinea Dominica, in cultu initiata, post uvas degeneret in labruscas. Proclivis est vita mortalium a virtutibus ad vitia, et ideo nisi attentius agas, nisi contra fluminis ictum pressius oblucteris, brevi post, excusso freno, a sobrietate Christiana præceptis referetur ad pristinae gentilitatis spurcitas. Ego jam vitæ præsentis stadium percurri: quidquid virium in corpore habui, bella Dominica præliando, detrixi. Nunc licet senectute confectus militare nequeam diutius, absit tamen ut ab armis Domini missionem petam, et tenuem, quæ superest, spiritus scintillam inerti otio tradam. Mortem potius ipsam, ad quam communis me impellit conditio, opto mihi fieri virtutis materiam, ut de salsugine mortalitatis hujus, completis stipendiis, emigrans imperatori meo, cujus signa ad mortem sum secutus, occurram securus. Te autem ecce sub oculis omnia videntis Dei obtestor, per eam, qua mortalibus cæteris familiaris es usus, benevolentiam meam, ut ubicunque locorum victima Christi procubuero, corpus meum requiras atque ad monasterium, quod in saltu Buchoniæ secus Fuldam fluvium mihi statui, delato justa persolvas. Ecclesiæ in eodem loco, cujus ego jam fundamenta jeci, tu extremam manum impone, tuis vel Ecclesiæ, imo tuis quia Ecclesiæ, opibus. Fratres ibi propter penuriam rerum communium vitam adhuc apostolicis institutis transigunt, opere manuum victum quæritantes.

13 His per omnia opem tuam et favorem ex animo impende, atque in grege superstitute vivam defuncti pastoris memoriam amplectere, habiturus apud Deum et apud homines gratiam, si orbatis patre filiis strenuum te exhibueris tutorem. Nosti præterea egregium virginitatis decus et nostra memoria unica in orbe terrarum sanctitatis exemplar, Liebam, Virginem Christi b, quæ non est contenta intra natalis soli angustias expectare cælestis sponsi nuptias, sed meo instinctu Gallias intravit, atque in loco, cui nomen est Bischofesheim, prælata monasterio fœminarum, ad thalamum Christi magnos post se trahit greges nobilium fœminarum. Non etiam te fugit, quod hanc propter morum ejus prædicandam puritatem unice semper dilexerim, et cum plerumque aliarum fœminarum verecunde solem oculos declinare, huic apud me primum familiaritatis locum concesserim. Quapropter gratum mihi feceris, cum, decurso vitæ spatio, naturæ concesserit, si eam in eodem mecum sepulcro sepelies, ut dulcissima inter se nomina nec mortis dividat violentia. Postquam igitur dicendi finem fecit et] miles veteranus multorumque stipendiorum rudem Christi tironem de singulis ad unguem in-

AUCTORE ANONYMO.

suprema dat mandata

E

ante discendum suum:
F

b

* addit quem Lov. Ed.

(a) Würdtw. Epist. S. Bonif., p. 126. Ser. LXXVIII. — (b) Thuring. Sacr., p. 26. — (c) D. Bouquet, t. III, p. 310 et 317.

struxit

AUCTORE
ANONYMO
construxit
et *Lov. Ed.*

S. Lullus ac-
curate com-
missam

* visitans
Lov. Ed.

struxit *, sicut instituerat, ad Frisiam contendit, assumptis secum, quos ad tale iter idoneos arbitrabatur.

14 At B. Lullus videns totas rerum habenas suo juri cecidisse, nequaquam more humano efferrit cepit per insolentiam, sed reputans secum quam arduo ac difficili negotio manum injecisset, toto animi conatu operi ecclesiastico se accinxit. Omnes intra suam diocesim sitas ecclesias ac monasteria visitavit *, qualiter in singulis locis divinarum rerum studium vigeret, attendit, ne quid in gregem Dominicum inimici saevientis astutia, se inscio, praesumeret, observavit. Quos aequitatis tramitem invenerat excessisse revocavit, obstinatis in faciem restitit et impudentem superbiorum principum frontem pontificali auctoritate refregit. Quos vero cultui divino deditos et circa religionem ferventes reperisset, tota circa hos paterni affectus viscera explicabat : [his propter pontificalis cathedrae fasces et nomen regibus etiam venerandum nequaquam se praeferebat, sed horum se servum gloriabatur, his ad solvendam corrigiam calceamenti eorum imparem se fatebatur, verbis tamen blandis et paternae dilectionis melle conditis exhortabatur eos, ut regiam viam, quam ingressi fuissent, infatigabili studio tererent, nec aliquando satietate capti pedem ab incepto suspenderent.] Cujus infirmitas ad languorem illum non impulit? Cujus scandalum non ussit? Cujus prosperitas laetitiam non indixit? Cujus calamitas non in ejus redundavit miseriam? Omnibus postremo omnia factus, ita mirum in modum singulis morem gerebat, ut omnium, licet aetate, sexu, vita dissentientium, pari concordia in eum studia flagrarent.

diocesim ad-
ministrat :

15 [Sicque liberalis ejus sedulitas tam Deo quam sibi animos popularium brevi conciliaverat, ut omnes in religionem devoti, et in ejus favorem quam maxime proni efficerentur; atque vulnus mœroris, qui ob decessum B. Bonifacii plebrosque invaserat, cito propter tam egregium successorem in cicatricem occalluisset : neque vero tam felicibus eventis suis ipse lascivius applaudebat, aut propter ambitiosam pompam auræ popularis ipse sibi illius delicti vel ignaviae gratiam faciebat, metuens cum Apostolo, ne forte cum illis prædicasset, ipse reprobis efficeretur. Idcirco] nihil sibi de priori paritate cibi ac potus, nihil de labore vigiliarum, nihil de contemptu rei familiaris, nihil de pristina morum ac totius vitæ temperantia remittebat. Oblitus magis posteriora, toto annisu extendebat se in anteriora, anxie inhians bravio supernæ remunerationis. Cum cæteros jam pridem fide ac pietate superasset, atrox cum animo suo certamen gerebat, ut se ipsum quoque superaret atque in dies se ipso religiosior atque in studio morum provecior haberetur.

caelesti vi-
sione præ-
monitus
c

16 [Aliquantum jam temporis post abscessum B. Bonifacii fluxerat, et ipse in curte regia Hilenheim c morabatur, constituto ibidem rege Pippino, apud quem frequens adesse solebat : nam gratissime consiliis ejus utebatur et præcipua quæque regni negotia illius nutu administrabat; tanta viro vis ingenii et latitudo cordis inerat; ac propterea ægre patiebatur eum lateri suo usquam abesse.] Quadam vero nocte in lecto decubans, cum [inter vigiliam et adultam quietem prima, ut ajunt,] somni nebula oculos ejus pressisset, vidit assistere sibi B. Bonifacium, stola pontificali et vestimentis solito cultoribus amictum, vultu quoque ipso ac veneranda canitie quiddam divini splendoris præferentem. [Obstupuit protinus ter-

rore inopinato percussus, atque in eodem lumina defixus obtutu, tacitus, quantum incumbentis formidinis articulus patiebatur, secum tractabat, ne forte sopor dormienti more suo vana somniorum spectacula præberet. At ille, faciem, quam recognosceret familiariter, retagens, cum urbana quadam ac festiva hilaritate frontem contra intuentis oculos explicasset:] En, inquit, frater dilecte, tempus exigit, ut promissis tuis fidem facias. Hodie Christo testimonium dicens, cervicem percussori præbui; hodie triumphali pompa laureatum me cœli recepit palatium. Nunc ergo memor sponsionis, qua te, præsentem Deo, obligasti, moras omnes abrumpe, resides animæ jam triumphantis exuvias require, easque peregrinis regionibus ereptas, [sicut pollicitus es,] defer ad monasterium Fuldense. [Non frangat te arduum negotium, non moveat te iter asperum, non terreat te barbaræ nationis atrox et crudele ingenium : Deo auxilium ferente, omnia tibi cedent prospere.] In hæc verba visio pariter cum somno disparuit.

17 [Tunc archiepiscopus, gravi mœrore confectus, haud enim in ambiguo erat B. Bonifacium humanis rebus excessisse, ubi primum lux crastina terris est reddita, ad regem Pippinum rem detulit : ei valefacto, in sua se recepit, ibique, vocata in colloquium multitudine, immane facinus Frisonum exposuit, quod illustris viri et toto orbe nominati sanguine manus suas commaculassent. Dein quid illi adhuc in carneposito ipse promississet, aperuit; omnes postremo pro se operam dare rogavit, ne in tantum virum voti reus fieret ac per hoc Omnipotentis iram adversum se provocaret. Ubi cum cunctorum animos alacres atque ad instans negotium fervidos accepit, nihil moratus ad Frisiam iter instituit, habens secum armatorum copias non módicas, [cum propter barbaros, ne forte solemne funeris officium, facta vi, perturbarent, tum propter ipsos fideles, ne qua seditio inter eos oriretur, dum singuli religioso studio in sacras Reliquias impetum et pretiosissimo thesauro certatim prædam agere vellent.] Interea [cum fama interfecti pontificis jam convaluisset,] populus Trajectensis oppidi, [quod a loco martyrii ejus intervallo mediocri abest d,] globo facto, irruerunt in Frisiam, et ex illa clarissimorum Martyrum acie præcipuos quosque cum ipso principe militiae celestis, B. Bonifacio, ad se transtulerunt, et rapti jam in securitate patiebantur. Postquam eo venit sanctus Lullus, [tametsi ad vim faciendam par esset viribus, tamen] ne temerariæ plebi non tam oblata, quam pressius ingesta videretur occasio seditionis, blande ac sine tumultu agere cepit.

18 [Totam confusæ multitudinis frequentiam vocat in concionem,] omnibus in commune ambitiosius gratias facit *, quod Sanctis Martyribus exequias solemniter exhibuissent; plurimum tamen meritis eorum apud S. Bonifacium accrescere, si corpus ejus æquo animo paterentur in monasterium Fuldense deferri, quod negotium ille sub attestazione nominis divini injunxisset; bene cum eis ac supra spem humanam feliciter gestum esse, quibus pene tota castra militiae Dei in prædam cessissent; [S. Bonifacium si contra decretum animi ejus tenere vellent, eum non hoc in gratiam referre, sed in contumeliam; gravari magis violenta devotione, quam oblectari. His verbis cecidere popularium animi, ira in favorem est conversa.] Ita cunctis annuentibus [et singulis pro virili parte officium funeris adjuvantibus,] magnifico apparatu celebrata est sacri corporis translatio e.

D

in Frisiam
properat,

E

* addit unde
B. Lullus
Lov. Ed.

F

et corpus S.
Bonifacii,
frustra re-
clamantibus
fecit *Lov.
Ed.*

e

A
Trajectensi-
bus et Mo-
guntinis,
Fuldam
transfert.

19 [Nec tamen hoc modo omnis rebus difficul-
tas adempta, tota negotii asperitas complanata
est. Nam ubi ventum est Moguntiam, tum vero
totus cum populo clerus obviam effusus, jure
gentium agebat apud episcopum, suum inquam
fuisse hunc pontificem, sibi potissimum heredita-
tem defuncti patris tam jure coeli quam jure fori,
deberi, nec æqui nec boni memorem eum esse,
si contra sentiret, præsertim cum ad eum, utpote
antistitem, specialiter et gloria et calamitas Mo-
guntiensis Ecclesiæ spectaret; ad ultimum si non
in hanc sententiam ultro concederet, malle se vi-
ribus uti et extrema omnia experiri, quam tanto
bono fraudarentur. Tum archiepiscopus, diu mul-
tumque conatus tumultuantem populum in gra-
tiam reducere, ubi vidit rem tardius procedere,
confusus incertusque animi, quid consilii caperet,
quo se verteret ambigebat. Voluntati enim mul-
titudinis refragari nec factu facile, nec satis tu-
tum sibi videbat. Verum, copiis ita in arctum
coactis, cito lætos exitus reperit secundum pro-
missionem suam B. Bonifacius. Denique postero
die cum episcopus ad publicum processurus foret,
mollibus iterum verbis efferos populi animos at-
tentare volens, quidam ex ordine clericorum,
Othbraht nomine, diaconus officio, ei se obvium
tulit, atque, impetrata secretius dicendi copia:

B
Nocte, inquit, hac ipsa divino oraculo admonitus
sum per soporem, ut tibi, o pontifex, hæc in
mandatis deferrem a S. Bonifacio, ut constanter
agas, nec seditione plebis simultatibus inflectaris
a proposito: populo quoque testificeris non im-
pune laturos esse, quod contra dispositionem Dei
obstinato animo venire tentaverunt, nisi matu-
rius a pertinacia conquieverint. Episcopus, ut in
tanta rerum angustia et consiliorum inopia ne-
cesse fuit, gratissime hoc accepit, hominem, in-
jecta manu, in medium protrahit, capto editiori
loco, cœleste oraculum in auribus populi recitari
jubet. Verum propter immoderatum retinendi
sacri corporis desiderium, verbis ejus non satis
fidei erat apud multitudinem, animos etiam quo-
rundam suspicio tangebatur, ne forte consilio epi-
scopi sibi dolus neceretur. Tum episcopus, ut
verbis idem conciliaret, circumstantium magis
quam suæ consulens credulitati, ad comprobandam
rei veritatem, jusjurandum exegit ab homi-
ne. Ille nihil cunctatus dedit: res credita est, at-
que ita deinceps, relegato omni difficultatis scrupulo,
corpus ablatum, et, Rheni amne trajecto, in
monasterium Fuldense delatum, atque quod
satis esset flagrantissimis in eum monachorum
ibi commemorantium studiis, solemniter ac magnifico
ritu traditum est sepulture [.]

ANNOTATA.

a Hassorum nomen sæculum octavo primum inno-
tuisse dicit Joannes Hartmann in Historia Hassiaca
(a): Hassorum appellatio inter epistolas Bonifaciana-
nas occurrit (b). Juxta laudatum Hartmannum loco
citato iste populus ad illa usque tempora Cattorum
nomine veniebat.

b S. Lieba seu Lioba, quæ etiam Truthgeba nun-
cupatur, colitur die xxviii Septembris, qua ejus
Acta dederunt Nostri (c).

c Ignota mihi omnino curtis regia: neque nomen
aliquod consonans mihi occurrit, nisi dicatur libra-
rii incuria Hilenheim pro Ingelheim esse scriptum.

(a) T. I, p. 1. — (b) Würdtw., p. 223. Ser. LIII. — (c) T.
VII Septembris, p. 748.

Tomus VII Octobris, Pars Posterior.

Est vero Ingelhemium palatium regium, duobus
milliaribus Germanicis Moguntia Bingam versus
distans. Hanc lectionem suadet certe consequentia
sermonis, cum dicitur S. Lullus postera die, relicta
aula regia, in sua se recepisse.

d Distat Dockinga seu Docomium, palastra S.
Bonifacii, Trajecto ad Rhenum, de quo hic agitur
(Utrecht), leucis gallicis circiter triginta quatuor.
Hodie appellatur etiamnum Docom, in hodierna
provincia Frisia.

e Editio Lovaniensis, omisso numero 19, narra-
tionem suam translationis corporis S. Bonifacii ab-
solvit his: Magnifico apparatu celebrata est sacri
corporis translatio AD FULDENSE MONASTERIUM
ET FLAGRANTISSIMIS MONACHORUM STUDIIS MAGNI-
FICO RITU SEPULTUM.

f Num. 40 hujus Commentarii videre est diversum
ejusdem facti narrandi modum, quo Egil S. Sturmii
biographus magnam Lullo nostro creat invidiam:
cæterum per hæc et hujusmodi nihil detractum velim
famæ sanctitatis, qua vivus et mortuus gavisus est
Egil, Fuldensis abbas: ipse jam num. 41 Commen-
tarii prævi monstravi, quam facile questiones circa
jurisdictionem excrescant in similitates; dum utraque
pars pro justitia litigare sibi persuadet.

CAPUT III. Controversia cum S. Sturmio
de monasterio Fuldensi; fundatio
Hersfeldensis cœnobii; pius obitus et
sepultura.

His rebus bene et ex sententia gestis, archie-
piscopus omnem operam suam in locum ip-
sum intendit: [egregiam scilicet aestimabat sibi
hanc fore materiam, in qua debitum B. Bonifa-
cio amorem totum transfunderet et amantissimi
patris desiderium tanti pignoris hereditaria pos-
sessione solaretur. Itaque locum ipsum frequen-
tius invisere, fratres super decessu B. Bonifacii
anxios verbis ad consolandum exquisitissimis re-
fovere, ubicumque res posceret, præsto adesse,
inopiæ familiaris supplementum affatim præbere,
periculum, si quod forte immineret, propulsare,
omnia postremo liberalis atque indulgentissimi
patris officia impensius administrare.] Verum ea
longe aliter quam ipse spe conciperet*, cessere
a. [Non solum enim his rebus nullum favorem,
nullam eorum benevolentiam sibi conciliabat,
verum etiam cunctorum ibi degentium gravissima
in se odia concitavit.] Nam Sturmio quidam no-
mine tum præerat monasterio, vir excellentis in-
genii et prædicandæ sanctitatis, sed vehementis
nimium et ferocis naturæ: [unus scilicet ex illo
clarissimo grege discipulorum B. Wicberti b, qui
in Frideslarensi monasterio ad exemplum ejus
instituebantur.] Is [privatim et publice] animos
fratrum sollicitabat, commonens hanc pontificis*
circa se indulgentiam* aliorum spectare, quam
sibi* opinarentur: [aliud eum vultu prætere-
dere, aliud animo machinari, et magnæ cujusdam in-
jurie consilium palliare titulo pietatis, qui scilicet
ad hoc quibusdam verborum lenociniis homi-
nes inescaret, ut eis fraudulenter suæ domina-
tionis frena injiceret et libertatis bonum eriperet,
quo vitæ humanæ nihil sit jucundius, nomini
Christiano nihil decentius, professioni monacho-
rum nihil commodius; proinde ipsos non bene
rebus suis prospicere, si immemores nobilissimæ
conversacionis, qua fuerant a B. Bonifacio libe-
raliter educati, ultro in servitutem concederent] c.

AUCTORE
ANONYMO.

E

Orta simul-
tate inter
Fuldenses et
S. Lullum

F
* concepisset
Lov. Ed.

a

b

* addit Lulli
Lov. Ed.
* gratiam
Lov. Ed.
* ipsi Lov.
Ed.

c

AUCTORE
ANONYMO.
hic multa
facit

21 His atque hujusmodi sermonibus a Beato Lullo cunctorum fratrum animos [quam maxime] alienavit, et nihil tale suspicanti non mediocrem invidiam [brevis] conflaverat. [Ex hoc omnes eum infestis nitibus, aversis obtutibus aspicere, familiaritatem abnuere, verborum blanditias, velut instructas ad perniciem suam decipulas, refugere, omnem ejus congressum et colloquium, suspectum habere, denique cum dilectione, cum beneficiis, cum munificentia odio, detractone et conviciis decertare. Huc accessit, quod sub idem fere tempus quidam factiosi homines faciem regis Pippini adversus abbatum Sturmionem interpellaverunt, accusantes eum, quod in regiam majestatem verbis nimium petulantibus excessisset. Unde rex, ira succensus, exilio eum relegavit. Fuldensis vero monasterii providentiam B. Lullo decrevit *d*. Ea res suspicioni jam pridem ortæ non minimum roboris addidit, tota protinus congregatio pari studio adversus episcopum conspiravit, multaque in eum gravia et memoratu incredibilia maledicta congressit, dictitans eum malorum talium incentorem fuisse, ejus largitione accusatores fuisse corruptos, ejus artibus instructos, ejus studio in audientiam regis admissos, postremo totam hujus accusationis fabulam ab eo fuisse confictam, quatenus, deturbato pastore, ipse in desolatum ovile sine periculo impetum faceret.

*d**B*

ad pacem
componen-
dam :

22 Ad sedandam ergo hanc turbam archiepiscopus modis omnibus intentus, Marcum quemdam nomine præfexit eis abbatem, virum mitis ingenii, et, ut ejus ferebat opinio, tantis rerum tempestatibus comprimendis peropportuno. Sed hunc protinus illi repulerunt, tanquam partibus episcopi impensius faventem et seditionibus suis minus spei afferentem. Rursum archiepiscopus, utpote qui animo fixum haberet per omnia eis morem gerere, quamdiu posset salva æquitate, ipsis eligendi abbatis auctoritatem permisit. Læto illi hoc animo suscipiunt: eumque protinus creant abbatem, qui archiepiscopi conatibus ex æquo auferat * obviam ire, ejusque tumidos spiritus, ita scilicet illi suspicabantur, opposita, ut dici solet, fronte refringeret *e*. Is itaque creatus cum magna omnium expectatione, principio statuit sibi cum archiepiscopo rem atrociter gerendam: nisi enim id faceret, male se usurum hac prælatione satis certo sciebat. Hoc modo cum per biennium grave utrinque bellum gessissent, hic beneficiis, illi odio et detractone certantes, et egregium pontificem, illius ætatis clarissimum lumen, sine intermissione verbis petulantissimis insectarentur, sicut heu! frequentius fieri solet, postremo vicere studia partium.

* lege ausus
fuerat

*e**C*

sed incassum
tentatis om-
nibus,

23 Nam rex Pippinus, postquam diuturnitate temporis iracundiæ fervorem digesserat, in gratiam rediens, ut verissime confido, annitente in hoc ipsum B. Lullo, ut videlicet hac ratione objecti sibi criminis suspicionem purgaret, Sturmionem abbatem ab exilio revocavit, receptoque in pristinum statum gratiæ suæ licentiam indulgit in monasterium Fuldense redeundi, curamque ejus, sicut consueverat, administrandi. Ea res fratrum animos in spem maximam arrexit, episcopo vero non minorem seditionis comprimendæ et rerum prospere gerendarum desperationem incusserat. [Præterea non mediocri tædio jam * afficiebatur animus ejus*, cum videret tot tantosque lobores suos incassum effluere, beneficiis invidiam non exstingui, [sed tanquam suppositis facibus magis magisque in dies incandescere:] extremæ vero dementiae esse tantas rerum

* addit Viri
Dei Lov. Ed.
* deest ejus
Lov. Ed.

impensas sine fructu insumere, quibus alio in loco perenne, [nullaque vetustate abolendum fidei et] devotionis suo monimentum posset exstruere. [Diu eum hæc cunctatio suspensum tenuit: propositum, quod carissimi patris instinctu in animum induxerat, non nisi anxia et ægritudine confecta mente relinquere poterat. Vincitur tamen rerum asperitate, et post diuturnam deliberationem, post multos sudores irrita spe exhausto, totam ab incepto intentionem revocavit, contestatus cælum et terram et viventem in Christo spiritum B. Bonifacii, voluisse quidem se præceptis ejus parere, ejusque institutionis hæc rerum procella non excepisset, nimirum in alieno fundamento nimium occupatus, privatæ gloriæ studium omisisset, atque Hersfeldense nomen, toto orbe nunc clarissimum, abisset in vacuum, nec tanta copia sanctissimorum hominum auxisset numerum celestium spirituum. Interea Pippinus cum per xv annos functus regiis honoribus fuisset, diem clausit extremum *f*, duos filios relinquens superstites, utrumque adultum ætate et regno gubernando maturum, videlicet Carlomanum et Carolum, cui postea ex virtute et magnitudine rerum gestarum cognomen accessit, ut Carolus Magnus diceretur. Hi duo, ut paci et concordie prospicerent, paternum inter se divisere regnum. Carlomanus, vir ferocis naturæ, totus ambitione præceps rapiebatur, neque iræ aut cupiditati suæ aliquatenus moderabatur, dummodo, fratre ejecto, solus regno potiretur. Sed Carolus lenis ingenii et propectæ admodum gravitatis erat. Is fratrem, juveniliter tumultuantem, patiendo magis, quam injuriis obviam eundo, mitigare conabatur.

D

tandem, pro-
bante

*E**f*

25 Erat quidam tum gratia et favore totius populi, tum propriis viribus, tum usu et peritia rei militaris, tum copia omnium, quæ bellis opportuna esse solent, multum fratre instructor: mitius tamen cum fratre agendum judicabat, scilicet majori sibi gloriæ apud Deum et apud homines fore existimans, si potius fratri ad tempus cederet, quam acceptas a fratre injurias pessimo exemplo ultum iret. Nec tamen idecirco Carlomanus de ferocitate animi quidquam remittebat, sed tumultuosius in dies agere, rumpendi fœderis occasiones quærere, totum denique robur regni sui in odium atque ad perniciem fratris sollicitare. Jamque eo processerant inimicitia, ut ex occultis detractationibus ad apertam vim et publicum bellum res spectare videretur; nec erat in ambiguo dissensionem hanc luctuoso exitu esse terminandam. Verum periclitante hoc modo statu reipublicæ, commode adfuit misericordia Dei. Nam Carlomanus, dum fratri jamjam arma inferre et regnum per vim totum in se transferre moliretur, ægritudine præventus interiit, et optimo viro, fratri suo, nefariæ concertationis necessitatem exemit, biennio fere posteaquam pater ejus Pippinus naturæ concesserat.

Carolo Ma-
gno.
F

26 Ita Carolus principatum solus obtinuit, vir inbecillus rebus valde strenuus et ad omnia, qui-
bus

studia sua
convertit
* lege in bol-
licis

A busanimum adiecisset, efficacissimus. Et revera si vel Titum Livium vel Crispum Sallustium suarum rerum gestarum scriptorem nactus fuisset, salva fide dixerim, quod vel Julii vel Augusti Cæsaris vel cujuslibet illustrissimi Romani imperatoris gloriam tam belli quam pacis artibus exæquasset. Exstant quidem ejus gesta, sed pro rerum dignitate breviter nimis et strictim descripta. Quæ tamen quisquis legerit, inveniet quod is primus ex regibus Francorum appellatus sit Romanorum imperator Augustus, idque nomen etiam in successoribus suis transfuderit, si qui tamen virtutem ejus et industriam æmulari poterint; quod rempublicam XLVII annis strenue rexerit, magnifice auxerit, pacatissimam atque famam, opibus, ædificiis, moribus, legibus ornatissimam decedens reliquerit. Sed nos ad propositum, unde digressi sumus, revertamur. Archiepiscopus Lullus, qui semper animo agitaverat flagrantis in Deum spiritus aliquod documentum transmitti in posterum, cum res hoc modo tentata minus prospere cessisset, aliud aggreditur melioribus profecto auspiciis, et Deo aspirante, lætiores habiturum exitus.]

B
ad fundandum Hersfeldense
* Herollesfeld
Lov. Ed.
g
* posteritas
Lov. Ed.
* qui Lov.
Ed.
* addit igitur
Lov. Ed.
h
* addit autem
Lov. Ed.
C
* addit ergo
Lov. Ed.
* addit que
Lov. Ed.
monasterium
* brevique
tempore Lov.
Ed.

27 Locus erat in saltu Bochonæ cui nomen Hersvelt * g nomen indidit antiquitas *, habitationi monachorum peropportuna. In hoc abbas Sturmis, tempore quo primum ad solitariam sylvestremque vitam eum fervor spiritus præcipitem agebat, considerat, ac erutis, [quæ faciem loci occupant,] arbutis, parvas sibi fratribusque cellulas opere impolito construxerat, novemque ibi annos jam evolverat. Sed B. Bonifacium, licet amœnus loci situs et aquæ opportunitas alliceret, offendit tamen latus contiguus Saxonibus, nam * paganis ritibus adhuc tenebantur, et plerumque in [Thuringiam et Hassiam et] proxima quæque loca [impetum facientes,] cædes hominum et depopulationes agrorum non modicas dabant. [Horum suspecta semper eruptio, etiamsi minus periculi, multum tamen terroris et formidinis incursura fratribus videbatur.] Ut * hanc incommoditatem evaderent, operæ pretium visum est B. Bonifacio, ut] altius in Bochoniam sedes promoverent, locisque ab accessu tutioribus insiderent h. Illi solum, quo nunc Fuldense monasterium, occupaverunt: locus * Herveldensis, tradente B. Bonifacio, in proprium cessit Sancto Lullo, qui jam tum forsitan construendi illic monasterii desiderium animo conceperat. [Igitur postquam modo, quem dixi, a Fuldensibus defecerat,] in hunc * locum omnes copias suas, dedita opera, coegit, succisis profusius arbutis, amplioris numeri fratribus spatium laxavit, ipsum * cultioribus ædificiis exstruere aggressus est, [atque ob id acriore vi cœptis incubuit, ut fractum priori adversitate animum sequenti rerum successu restitueret.

28 Nec spem fefellit eventus. Nam] brevi temporis processu * Herveldense nomen in immensum gloriæ et magnitudinis culmen evaserat. [Jam denique satis clarum satique pollens, cum frequentia, tum eximia conversatione servorum Dei habebatur; opibus etiam, agris ac familiis magis magisque in dies augebatur, partim studio B. Lulli, sapientis admodum viri, partim liberalitate principum totius regni, qui pio ejus desiderio summa ope omnes annitebantur. Præterea frequentes eo confluebant homines celebris in sæculo et famæ et familiæ, qui venditis rebus familiaribus, pretia eorum afferbant, et, secundum instituta primitivæ Ecclesiæ, simulacra gentium, argentum et aurum, substernebant pedibus Apo-

stolorum Symonis et Tatheï *. His etiam ecclesia loci attitulata erat: ea causa opes monasterii non minimum auxerat. Unde gloria loci ejus eo brevi adoleverat, ut quæ, ante aliquot annos arbutis consita, feris agrestibus gratum præbere latibulum conspiciebantur, nunc cultoribus frequentata atque augustissimis ædificiis nobilitata cerneret: comprobato etiam ad litteræ superficiem vaticinio Esaia promittentis, quod deserta in ubertatem versa advenæ comedent. Ad hanc loci claritatem humana virtute partam accessit etiam pietas Domini et pro magnitudine sua dignis eum muneribus honestavit, insigne dans documentum spectantis eo animi et benevolentia suæ. Episcopus, ut supra expressimus, cum *] ab exordio jacti fundamenti ecclesiam monasterii beatis Apostolis Symoni et Tatheo attitulasset, atque [jam ingentem loco reverentiam tanti patrocini majestas comparasset,] angelica in somnis voce est admonitus, ut corpus B. Wicberti eo transferret i.

29 Is, sicut editus de Vita ejus libellus indicat, paulo superioribus annis acieitu S. Bonifacii de Britannia * venerat; cumque diu in Gallis vitam morum gloria ornatissimam exegisset, vir ille * profecto ætate clarissimus et monasterialis discipline exercitio nulli antiquorum patrum secundus, tandem felici in Christo dormitione sopitus, in oppido Frideslar k * sepulturam acceperat. Ossa ejus jam de loco in loco sæpenumero * fuerant translata, [idque propter timorem Saxonum, qui plerumque in Thuringiam et Hassiam, irruptione facta, agros ac villas armata manu populabantur, ne quid videlicet nefarii facinoris barbaricus furor in sanctas Reliquias præsumeret. Tum temporis, quo hæc gerebantur, in castello quodam, cui nomen est Buribure l, ob munitionem loci servabantur, pro majestate tam insignis personæ non satis honesto loco reposita.] Tamen propter miraculum et novitatem signorum, quibus etiam circa aridos cineres Confessoris sui viva Dei gratia effloebat, quotidie magno populi concursu frequentabantur.

30 [Archiepiscopus igitur ad exsequendum negotium se haud satis impigre movebat. Verebatur forsitan levitatis argui, si ad implendam rem tam egregiam post primam statim visionem præceps abiret. Verum dum] * cunctando ac deliberrando tempus tereret, angelica voce * ac tertio similem in modum est communitus, ut præcipitaret moras, nec celestibus mandatis suam diutius operam denegaret m. [Ita deinceps nihil ambigendum ratus, ut facto major auctoritas inesset, Carolum, penes quem eo tempore jus regium erat, super hoc consuluit. Cum ille libens annuisset,] adhibitis * sibi tam clericalis quam monastici ordinis viris illustribus, locum adiit *, sacra ossa [exinde sublata, cum magna ecclesiastici apparatus ambitione, sicut jussus fuerat,] * in monasterium Herveldense transtulit. Quantus honor, profectus et reverentia ex hoc loco illi accreverit, cunctis ibi degentibus hodieque est in propatulo. [Post hæc B. Lullus cum monasterium illud opibus affatim exornasset, ædificiis insigniter excoluisset, cunctum domus Domini decorem ad unguem elaborasset, multitudinem quoque fratrum temperatissimis institutis instruxisset, induxit animum utilitatibus rerum etiam in posterum consulere. Si quidem experimento didicerat, divina inter homines parum tuta esse; sæculares alieni semper appetentes, dum sibi census augeant, nihil pensi habere, quam minimo discrimine divina et humana permisceant.... n.]

31 Inter hæc viro Dei animum pulsavit memo-

AUCTORE ANONYMO. * lege Thad-dæi

* cum autem B. Lullus Lov. Ed.

i
quo transfert corpus

* Hiberniam Lov. Ed.
* illa Lov. Ed.

E

k
* Fricellar Lov. Ed.
* addit propter timorem Saxonum adhuc gentium Lov. Ed.

l

S. Wigberti.

* cum autem archiepiscopus de translatione Lov. Ed.

m

* addit igitur Lov. Ed.
* addit et Lov. Ed.
* addit honorifice Lov. Ed.

n

ria

ACTORE
ANONYMO.
Sepelit S.
Lobam Ful-
da,

ria verbi, quod ei B. Bonifacius, cum in Frisiam profectorem moliretur, injunxerat, videlicet ut Virginem Christi Leobam o, cum naturæ debitum exsolvisset, in Fuldensi monasterio tumularet, quod et diligenter secundum ejus dispositionem adimpletum est. Sentiebat quoque vir Dei Lullus jam per spiritum instare diem dormitionis suæ; rem tamen silentio premendam censuit: tum ne tam e vicino imminentis mortis articulus necessariis suis mororem injiceret; tum ne jactando præscientiam, incideret in ambitionem popularis auræ, quam cunctarum virtutum perniciosam ac mortiferam labem semper duxerat; tum ut ea, quæ de funere suo apud se disposuerat, rectius ac maturius curarentur.

et Albuinum
Hersfeldiæ,

p

q

B

* suppl. ne-
cessaria

r

ubi et ipse

* lege hono-
rum

C

sanctissimo
moritur.

s

* lege senso-
rat

32 Habebat secum eximie, ut creditur, sanctitatis virum, nomine Albwinum p, episcopalis officii negotia post episcopum obire solitum, quem appellatione vulgata corepiscopum q vocant; eoque in divinis rebus et privatim et publice adjutore ac suffraganeo utebatur. Huic ad se accersito: Causam, inquit, incidi, quæ ad Herveldense monasterium profectorem maturare me exigat: tui sit officii, celebratis prius Missarum solemnibus me protinus insecturum antecedere, et quæ mihi mecumque venientibus sint receptui * providere. Ille morarum impatiens jussa ocios capescit, quæ proficiscentibus usui forent, disposuit: Missam celebrat, quid tali commento strueretur penitus ignorans: cumque incolumis adhuc corpore sacramentis Dominicis participasset, repente spiritum exhalavit; eodem quippe momento et vitam finivit et Missam. Archiepiscopus, tantæ rei miraculo nihil permotus, sed industrium mortis suæ præcursores pronissimo favore amplexatus, navi jussit imponi et per Renum ante secundo deventus, in loco, qui dicitur Hohstedi r, exponi.

33 Ubi cum ad funeris officium frequens de toto episcopatu populus occurrisset, magnifice susceptus, per terram in Herveldense monasterium est translatus. Nec ulla funebrium bonorum * ambitione caruit: (si quis honor tumuli, si quod solamen humandi est); transmissa in omnes fide solida, quod magni momenti apud Deum sint ejus merita. At B. Lullus, eodem quo instituerat ordine, in monasterium Herveldense contendit, ubi protinus morbo attackus, cum ordinationis suæ annum ageret trigesimum secundum, septimo decimo kalendas Novembris, honestissima morte perfunctus, naturæ concessit, suumque præcursores dextro tramite insectus celestis curiæ senatoribus est annumeratus. Nam quantis apud Deum emineat meritis, etiamsi vitæ clarissimæ ac insigniter actæ memoria obsolevisset, indicio tamen essent tot et tanta miracula, quibus, licet carne mortuus, vivit tamen apud superstites, carne quondam viventi multo, ut ita dixerim, vivacius: vivens enim paucorum, mortuus cunctorum pene aures ac mentes occupavit. Nos enim ei etiam vota facimus, jam divinos propter Deum honores deferimus, jam solemnes ferias instituimus.

34 Post traditum vero sepulture corpus B. Lulli sexagesimus jam fluxerat annus s, et fratribus, qui tunc temporis in monasterio Herveldensi divinas agebant excubias, incidit in animum, ut sacra ossa levarent et loco celebriori componerent. Cumque saxum, quo sarcophagus tegebatur, adhibita ingens religiosorum hominum vis amovisset, erat videre grande atque ab hominum memoria inusitatum miraculum. Corpus tanto temporis processu terra obrutum, nullam senserit * corruptionis injuriam; eam vultus ve-

nustatem, eam membrorum omnium dignitatem, eum vestimentorum quoque nitorem præferabat, ut ipsa eum die exspirasse, aut sopore potius quam morte sepultum crederes. Sinistri tantum pedis caligulam vetustas absumpserat. Igitur cum illud immani pondere saxum, quod operiendo corpori comparatum diximus, huc atque illuc volutaretur, forte manus fugit volutantium, et fratri cuidam prope astanti ita pedem contrivit, ut ossibus cum carne pariter comminutis, forma etiam pedis amissa, fœdum ac miserabile spectaculum præberet circumstantibus. Sed cito B. Lullus morientia fratrum pectora expedit: nocte enim proxima cum languidum sopor oppressisset, ita repente suis membris omnibus vigor rediit, ut hymnis quoque matutinalibus interesset, nulla tantæ calamitatis ne cicatrice quidem superstita.

ANNOTATA.

a De controversia inter SS. Lullum et Sturmium vide Commentarii prævii num. 41 et sequentes.

b S. Wigbertus colitur XIII Augusti; ad quem diem ejus Acta apud Nostros recurrunt (a).

c Operæ pretium fuerit narrationem hanc cum historia serie, qualis a biographo S. Sturmii, Eigile abbate, exhibetur (b), comparare, et animadvertere quomodo eadem facta diversam induant faciem secundum alterutrius scriptoris intentionem.

d Hisce verbis indicat Anonymus S. Lullo commendatum fuisse monasterium Fuldense; et illa quidem tempestate frequentem fuisse commendarum usum in Galliis monstrat Thomassinus (c). Invidiosus rem narrat S. Sturmii biographus Eigil (d): Lullus interim, ait, obtinuit apud Pippinum regem, munera injusta tribuendo, ut monasterium Fulda in suum dominium donaretur.

e Juvat hic iterum audire Eigilem dicentem (e): Marcum, quem inviti, Lullo faciente, super se abbatem acceperunt, ejus ulterius controversiam ferre non valentes, bonum consilium inierunt, et eum abjecerunt, et ne illorum ulterius abbas fieret, unanimiter contradixerunt. Quo amoto, omnes fratres de monasterio voluerunt exire, et ad regis Pippini palatium pergere, abbatem suum a rege Sturmen postulare. Quod cum Lullus audiret, mitigare eos blandis persuasionibus studuit, promittens eis, ut ipsi sibi de propriis fratribus inter se abbatem, qui eis placeret, constituerent. Quod cum omnibus placuisset, fratres bonum ex ipsis omnino fratrem et vere Dei servum, omnibus bonis moribus ornatum, elegerunt, nomine Prezzoldum,.... ipsum super se abbatem ordinarunt, ad hoc tantum, ut illi cum ipso et ipse pariter cum eis quotidie tractarent, quemadmodum.... ad hoc pervenire potuissent, ut pristinum suum magistrum Sturmen a rege Pippino sibi concedi postularent.

f Quam Erlangensis codex in mediâ narrationem Hersfeldensis foundationis injiciat mentionem obitus Pippini regis, defuncti xxiv Septembris 768; erit fortassis, qui judicet dictum monasterium post hanc epocham accepisse. Verum Anonymus tantæ auctoritatis non est, ut recedamus asententi a num. 55 Commentarii prævii exposita et probabilibus munita testimoniis.

(a) T. III August., p. 132. — (b) Pertz Monum. hist. Germ., t. II, p. 372. — (c) Veteris et nov. discipl. Eccl., part. II, lib. III, cap. x. — (d) Pertz, t. II, p. 374. — (e) loco citato.

A g Hersfeldia, etiam hodie Hersfeld, ad sinistram ripam Fuldae fluvii, in electoratu Hasso-Casselano, in Fuldensi provincia.

h Quamvis Anonymus periculum potius mali, quam ipsum malum verbis suis indicet; e narratione tamen Etylis primos Hersfeldiae incolae sub S. Sturmio multa passos fuisse liquet, cum dicat (a): Invidus omnium bonarum rerum diabolus, pertimescens servorum Dei in solitudine conversationem, malorum hominum mentes instigabat, ut sanctum servis Christi contradicerent locum. Sancti vero servi Dei, cum pravorum hominum obstinationes, immo Zabuli adversitates ferre necdum possent, diverterunt inde, etc.

i De translatione S. Wigberti in Hersfeldense monasterium egerunt Nostri ad XIII Augusti (b).

k Frislarium, hodie Fritzlar, ad Adranam (Eder), in electoratu Hasso-Casselano, in provincia Hassiae inferioris.

l Buriburg, seu Buriburgum, locus nunc destructus, e regione Frislarum, ad dexteram ripam Adranae. Juxta (Frislarium), ait Browerus (c), in excelso monte, Buriburgum, vetus episcopi sedes stabat, cujus hodieque ruinæ illie monstrantur.

m Ex hoc loco liquido constat Erlangense Ms. supplere, quæ desunt in editione Lovaniensi, qui vicissim hic huiusmodi locutionem Erlangensem complet. Nam Lovaniensis editio dicit, angelica voce secundo ac tertio commonitum fuisse S. Lullum, quin quidpiam dicat de prima visione, quam Erlangensis codex refert. Ast Lovaniensis legenda vice quoque sua secundam visionem, quam tacet Erlangensis, recitat.

n In hæc verba desinit codex Erlangensis.

o In Actis S. Liobæ ad diem XXVIII Septembris (d), nihil reperitur de cura a S. Lullo in sepulturam

(a) Pertz Monum. Germ., t. II, p. 370. — (b) T. III August., p. 137, n. 24. — (c) Aniquit. Fuldens., p. 4. —

sanctæ Liobæ impensa, quæ tota monachis Fuldensibus adscribitur.

p De Albuino seu Albouino, aliis Witta seu Wittano dicto, recurret sermo ad diem XXVI Octobris; ad quem ejus Acta discuti poterunt. Ex hac tamen narratione sequeretur Albuinum aliquot diebus præmortuum fuisse S. Lullo: unde examinandum veniet, quæ de causa ejus memoria diei XXVI Octobris affixa fuerit.

q Chorepiscopus hic nuncupatur Albuinus; quidquid sit de chorepiscopis in genere, utrum scilicet episcopali caractere insigniti essent: dubium circa Albuinum nullum est, utpote quo utebatur S. Lullus in divinis rebus et privatim et publice adjutore ac suffraganeo (e).

r Valde perturbate ordinat scriptor supremum iter S. Lulli. Nam inspicienti mappam topographicam ad oculum patet Hersfeldense monasterium in orientali plaga Moguntia situm esse, ac proinde, ut Moguntia illuc eatur, nullam esse necessitatem attingendi Rhenum: imo sive quis secundo sive adverso flumine naviget, is profecto Hersfeldia tanto longius recedet. Credo itaque textum in hunc sensum corrigendum esse: Et per Mogonum amne adverso devectus, in loco, qui dicitur Hohstedi, exponi (jussit). Juxta Moguntiam in Rhenum insluit Mogonus (le Mein), ab oriente veniens, et, quod correctioni meæ favet, via circiter media inter Moguntiam et Francofurtum est et hodie oppidulum Hochst, apud antiquos Hochstedi seu Hochstedin appellatum: ex quo iter terrestre, uti habet textus, Hersfeldiam versus carpendum erat.

s Vidimus Commentarii prævii num. 119 primam corporis translationem celebratam fuisse anno Christi 852; id est sexagesimo septimo anno post obitum S. Lulli: unde satis liquet Anonymum numero, ut diximus, rotundo hic usum fuisse.

(d) T. VII Septemb.; p. 768, n. 30. — (e) Circa chorepiscopos cfr Nardi Dei Parrochi, t. I, p. 422.

DE S. VITALI EREMITA

IN PAGO RATIATENSI DIÆCESIS NANNETENSIS
IN GALLIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

Homonymi, biographiæ, ætas, vitæ ratio, Reliquiarum translationes, et cultus.

ANTE
SECULUM IX.

In pago
Ratensis

Incolæ pagi Ratiatensis seu Ratensis, S. Vitalis eremite commoratione insignis, Oceanis littus inhabitabant, ut habet Ermentarius (a), collector miraculorum S. Filiberti, Nigri monasterii (Noirmoutier) in insula Hero, nunc etiam Nigro monasterio dicta, fundatoris et abbatis; et intra ipsum Pictavorum terminum, qui adjacet civitati Namneticæ; ut loquitur S. Gregorius Turonensis in libro de gloria Confessorum (b). Cum in-

(a) Act. SS., t. IV August., p. 91. — (b) Cap. lrv. Bibl. Max. SS. Patr. Lugdun., t. XI, p. 883. — (c) Ibid. loc. cit.

terlabente Ligere fluvio a Britannia et Nannetibus separaretur, pars fuit ista tellus diæcesis Pictavensis, ut ex eo, quod teste S. Gregorio Turonensi (c), S. Hilarius ibidem S. Lupianum baptisavit, colligit Gallia Christiana nova (d); donec anno 851 a Carolo Calvo, Francorum rege, in gratiam Herispogii decisa est a Pictavensi agro et addita Britannia, ut finis tandem fieret perturbationibus, quas fuisse exponit Cl. V. Guépin in nuperiore sua Nannetensi hi-

(d) T. II, col. 1143.

storia